

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 4873/18

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט ג' קרא
כבוד השופטת י' וילנר

המערערים: 1. דוד ניצן
2. דוד בונפיל

נגד

המשיבה: אסם השקעות בע"מ

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד מיום 8.5.2018 בת"צ 46766-12-15, שניתן על ידי כב' השופט י' קינר

תאריך הישיבה: י"ד בסיון התשע"ט (17.6.2019)

בשם המערערים: עו"ד ענבל אלוני; עו"ד אליהו מלך

בשם המשיבה: עו"ד נעם רוני; עו"ד שירין גבאי מצגר

פסק-דין

השופטת י' וילנר:

1. ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (כב' השופט י' קינר) בת"צ 46766-12-15 שניתן ביום 8.5.2018, ובגדרו נדחתה בקשת המערערים לאישור תובענה ייצוגית נגד אסם תעשיות מזון בע"מ, היא המשיבה.

רקע

2. המערערים רכשו קטשופ שעל אריזתו צוין כי הוא מכיל רכיבים טבעיים בלבד, ואשר יוצר על-ידי המשיבה. בבקשתם לאישור תובענה ייצוגית טענו המערערים כי סימון

הקטשופ כאמור מטעה את הצרכנים, שכן הקטשופ מכיל גם סוכר, שלטענתם אינו "רכיב טבעי". עילות התובענה הייצוגית שצוינו הן: הטעיה לפי חוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981; תרמית לפי פקודת הנזיקין [נוסח חדש]; עשיית עושר ולא במשפט; הפרת הסכם; הפרת חובה חקוקה; והתרשלות.

3. במסגרת התביעה הייצוגית עתרו המערערים למתן סעד הצהרתי הקובע כי המשיבה הפרה את הוראות חוק הגנת הצרכן, את צו הגנת הצרכן (סימון ואריזה של מוצרי מזון), התשנ"ט-1998, וכן את התקנים הישראליים ת"י 1145 "סימון מזון ארוז מראש" (להלן: תקן הסימון) ות"י 356 "סוכר" (להלן: תקן הסוכר). כן עתרו המערערים למתן צו עשה המורה למשיבה להסיר מהמדפים את כל מוצרי הקטשופ שעל אריזתם צוין כי הם מכילים "רכיבים טבעיים בלבד" ולא לשווק מוצרים אלו באופן זה כל עוד הם מכילים סוכר וכל עוד התקנים האמורים עומדים בתוקפם. המערערים ביקשו גם סעד כספי בסך של 277.2 ש"ח לכל אחד מחברי הקבוצה בגין הנזק הממוני, וכן פיצוי בגין עוגמת נפש ופגיעה באוטונומיה בסך של 500 ש"ח לכל אחד מחברי הקבוצה. סך התביעה הייצוגית הועמד על 1,707,900,000 ש"ח.

התקנים הישראליים הרלוונטיים

4. פסיקת בית המשפט המחוזי ועיקר טענות הצדדים מבוססות על הוראות התקנים הישראליים הרלוונטיות לענייננו, ועל כן אביאן תחילה כלשונן.

תקן הקטשופ – ת"י 524 "קטשופ" (להלן: תקן הקטשופ) קובע בסעיף 104.2 כי "מותר להוסיף לקטשופ ... סוכר, המתאים לדרישות [תקן הסוכר]". כמו כן, סעיף 107 לתקן הקטשופ שכותרתו היא "סימון", קובע כי "הדרישות המפורטות ב[תקן הסימון] ... חלות על המוצר ...".

תקן הסוכר – סעיף 1.1 לתקן הסוכר קובע כי תקן זה "חל על סוכר המופק מסלק סוכר או מקנה סוכר והמיועד למאכל ולשימוש בתעשיית המזון (להלן: 'המוצר')". סעיף 2.4.1 לתקן הסוכר שכותרתו "סימון" קובע כי: "דרישות הסימון ש[בתקן הסימון] חלות על המוצר בתוספות ובשינויים אלה: ... אין לסמן את המוצר בכינוי כלשהו המציין או רומז שהמוצר הוא 'טבעי'" (ההדגשה הוספה, י.ו.).

תקן הסימון – תקן הסימון קובע דרישות לסימון מזון ארוז מראש, למעט פירות וירקות לא מעובדים. סעיף 8.1.2 לתקן הסימון קובע כי "אם אחד הרכיבים הוא מזון

שתקן ישראלי חל עליו, מציינים את שמו של המזון ברשימת הרכיבים כנדרש בתקן החל עליו". כמו כן, סעיף 1 לתקן הסימון קובע כי "אם יש סתירה בין דרישות תקן זה לבין דרישות הסימון שבתקן מיוחד החל על מזון מסוים ... מחייבות הדרישות שבתקן המיוחד ...".

נספח ג' לתקן הסימון עוסק בסימון מוצר בכינוי "טבעי" או בכינוי שקול לו. סעיף ג-1 לנספח ג' קובע כלהלן:

"סימון מוצר מזון כולו בכינוי 'טבעי' מותר לסמן בכינוי 'טבעי', ללא מילים נלוות, מזון יחיד או מקטע שלו, שאינו תערובת של מזונות, שאין בו תוספת רכיבים ושלא עבר תהליכים אחרים מאלה המפורטים להלן..." (בהמשך הסעיף מפורטים תהליכים רבים – ובהם: איור, סרכוז, קירור, הקפאה, ניקוי, ריכוז, תסיסה, סינון, התכה, כבישה וכיוצ"ב).

סעיף ג-2 לנספח קובע כי:

"סימון רכיבי מזון בכינוי 'טבעי' סימון רכיבי מזון בכינוי 'טבעי' ... או בכינוי שקיל יהיה כלהלן:

ג-2.1 הגדרת 'רכיב טבעי' רכיב טבעי – רכיב שהופק ממזון שמותר לכנותו בכינוי 'טבעי' כמפורט בסעיף ג-1, אגב שימוש בתהליכי ייצור מאלה שצוינו בסעיף ג-1, ולעתים אגב שימוש גם בתהליך מיצוי או שחזור או זיכוך, ובלבד שבתהליך ההפקה לא עבר הרכיב שינוי כימי כלשהו.

ג-2.2 מוצר מזון שיוצר על ידי ערבוב של שני 'רכיבים טבעיים' (כמוגדר בסעיף המשנה ג-2.1) או יותר ושאינו מכיל רכיבים שאינם 'רכיבים טבעיים', מותר לסמנו בכינוי 'מרכיבים טבעיים', אולם אסור לסמנו כמוצר מזון 'טבעי'.

ג-2.3 מזון המכיל רכיב כלשהו שאינו 'רכיב טבעי' (לדוגמא: חומר טעם וריח מלאכותי) אסור לסמנו בכינוי 'טבעי' או בכינוי 'מרכיבים טבעיים', אולם מותר לציין, ברשימת המרכיבים שלו בלבד, את המילה 'טבעי' לכל רכיב שהוא 'רכיב טבעי'."

5. המערערים ביססו את טענתם העיקרית על ההוראה בתקן הסוכר לפיה אין לסמן סוכר כמוצר טבעי. משכך, נטען כי המשיבה פעלה בניגוד לדין שעה שציינה על אריזת הקטשופ כי הוא מכיל רכיבים טבעיים בלבד. המערערים טענו כי יש להחיל את הוראות תקן הסוכר הן על סוכר כמוצר בפני עצמו, והן על סוכר כרכיב בתוך מוצר אחר. עוד נטען כי אף אם יש סתירה בין תקן הסוכר לבין תקן הסימון, הוראותיו של תקן הסוכר גוברות בענייננו, באשר מדובר בהוראה ספציפית הגוברת על הוראה כללית.

6. המשיבה טענה כי אמנם על-פי תקן הסוכר אין לסמן סוכר כמוצר טבעי, אלא שתקן הסוכר חל על סוכר כמוצר בפני עצמו, והוא אינו חל על מוצרי מזון אחרים המכילים סוכר. עוד נטען, כי תקן הקטשופ קובע באופן מפורש כי הדרישות המפורטות בתקן הסימון הן אלו החלות על הקטשופ.

לאור האמור, נטען כי התקן הרלוונטי לענייננו הוא תקן הסימון, שעל-פיו סוכר יכול להיחשב כ"רכיב טבעי", שכן הוא הופק מסלק או קנה סוכר באמצעות הליכים המנויים בסעיף ג-1 לתקן הסימון, וכן באמצעות הליכי מיצוי וזיכוך, מבלי שעבר שינוי כימי כלשהו. משכך, לטענת המשיבה סוכר הוא 'רכיב טבעי' כהגדרתו בסעיף ג-2.1 לתקן הסימון, וניתן לסמנו ככזה. לתמיכה בטענותיה צירפה המשיבה תצהיר מטעם ד"ר מעוז גרופר, מהנדס מזון החבר בוועדה המרכזית לתקני מזון במכון התקנים ומדען ראשי ומנהל רגולציה במשיבה (להלן: ד"ר גרופר).

המשיבה הוסיפה כי יש לדחות אף את טענת ההטעיה, שכן הצרכן הסביר הקורא את המילים "רכיבים טבעיים בלבד" לא מניח כי אין סוכר כמוצר, ומכל מקום הסוכר נזכר ברשימת המרכיבים של הקטשופ על גבי האריזה.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

7. בית המשפט המחוזי דחה את הבקשה לאישור תובענה ייצוגית בקבעו כי לא קיימת אפשרות סבירה ששאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה יוכרעו לטובתם.

אשר לטענה כי המשיבה הפרה חובה החקוקה בתקנים הרלוונטיים, נקבע כי המערערים לא הרימו את הנטל המוטל עליהם להוכיח כי קיימת אפשרות סבירה לקבלת

טענתם זו. בתוך כך, נקבע כי סעיף 104 לתקן הקטשופ הקובע כי מותר להוסיף לקטשופ סוכר המתאים לדרישות תקן הסוכר אינו עוסק בסימון מוצר הקטשופ, אלא באיכותו ובהרכבו, והוא לא נועד להחיל את הוראות הסימון המצויות בתקן הסוכר על סימון הקטשופ. עוד נקבע כי הוראות הסימון בתקן הסוכר מתייחסות לסימון סוכר כמוצר העומד בפני עצמו, ולא לסוכר כשהוא אחד ממרכיביו של מוצר אחר. בהקשר זה נקבע כי ההוראה בסעיף 2.4.1 לתקן הסוכר לפיה אין לסמן את המוצר בכינוי המציין או הרומז שהמוצר הוא "טבעי" משתלבת עם הוראות הסימון האחרות המתייחסות למוצר סוכר, הנמכר כמוצר בפני עצמו, ולא לסימון מוצרים אחרים אשר סוכר הוא אחד ממרכיביהם.

בית המשפט המחוזי הוסיף וציין כי ההבחנה בין "מוצר טבעי" לבין "רכיב טבעי" מצויה באופן מפורש בתקן הסימון (בסעיף ג-1 ובסעיף ג-2 לנספח ג'), ומשכך ייתכן כי על אף שאין לכנות את הסוכר, כמוצר בפני עצמו, כ"טבעי" (על-פי תקן הסוכר), יהיה ניתן לכנות סוכר כאשר הוא רכיב במוצר אחר כ"רכיב טבעי" (על-פי הגדרתו של "רכיב טבעי" בתקן הסימון). משכך, נקבע כי אין סתירה בין הוראות תקן הסוכר לבין הוראות נספח ג' לתקן הסימון בכל הנוגע לסימון מוצר שסוכר הוא אחד ממרכיביו.

בהמשך לכך נקבע כי הוראות תקן הסימון הן אלו שחלות על סימון הקטשופ, וזאת בהתאם לאמור בסעיף 107 לתקן הקטשופ, העוסק בסימון המוצר, ואשר מחיל על קטשופ את הדרישות המפורטות בתקן הסימון. צוין כי השאלה האם סוכר יכול להיחשב כ"רכיב טבעי" בהתאם להגדרה הקבועה בסעיף ג-2.1 לתקן הסימון דרושה הוכחה, וכי הנטל בעניין זה מוטל על המערערים. ואולם, כך נקבע, המערערים אפילו לא ניסו להוכיח כי סוכר אינו יכול להיחשב כ"רכיב טבעי" בהתאם להגדרה המצויה בתקן הסימון, ודי היה בכך כדי לקבוע כי אין אפשרות סבירה כי יזכו בטענתם בדבר הפרת חובה חקוקה.

למעלה מן הדרוש, צוין כי יש לקבל את האמור בתצהירו של ד"ר גרופר לפיו אמנם אין לכנות את הסוכר כשלעצמו כמוצר טבעי (בשל הליכי המיצוי והזיכוכך בתהליך ייצורו), אך ניתן לכנותו "רכיב טבעי" כהגדרתו בתקן הסימון, כאשר הסוכר מהווה אחד הרכיבים במוצר אחר, שכן אף לאחר הליכי המיצוי והזיכוכך הוא שומר על הרכבו הכימי המקורי. בית המשפט המחוזי ציין כי הגם שעדיף היה שהמשיבה הייתה מגישה חוות דעת מטעם מומחה שאינו עובד שלה לצורך הוכחת האמור, הרי שנטל ההוכחה מוטל על המערערים בנדון, והם כאמור לא עשו דבר כדי להרימו.

8. בית המשפט המחוזי הוסיף וקבע כי לא קיימת אפשרות סבירה אף לקבלת טענת ההטעיה שטענו המערערים. בתוך כך נקבע כי משעה שנקבע כי המחוקק לא אסר על

הצגת הקטשופ כמוצר הכולל רכיבים טבעיים בלבד, נחסם בפני המערערים המקור העיקרי להוכחת הטעיה על-ידי המשיבה. בית המשפט המחוזי הוסיף כי קיימת היתכנות לכך שהסוכר נתפס כרכיב טבעי בעיני הצרכן הסביר, שכן מקורו בטבע, וכי רוב הצרכנים אינם מודעים להליך הפקת הסוכר. עוד נקבע כי קיומו של סוכר בקטשופ לא הוותר, והוא מופיע כאחד הרכיבים ברשימת רכיבי הקטשופ. לבסוף, נקבע כי המערערים לא הוכיחו את טענת ההטעיה ובכלל זה כי סוכר נתפס באופן אובייקטיבי כמוצר שאינו טבעי.

9. בית המשפט המחוזי דחה אף את יתר עילות התביעה (תרמית, עשיית עושר, הפרת הסכם והתרשלות) שאף לא נטענו במפורש בסיכומי המערערים.

הערעור דנן

10. המערערים שבים על טענותיהם העיקריות אשר טענו בבית המשפט המחוזי. בעיקרו של דבר, טענת המערערים היא כי תקן הסוכר חל על סוכר הן כמוצר בפני עצמו והן כרכיב אחד מתוך רכיבים נוספים של מוצר אחר. כן נטען כי אמנם לפי תקן הסוכר, הוראות תקן הסימון חלות על סימון סוכר, אך זאת "בתוספות ובשינויים" אשר אחד מהם הוא האיסור על סימון הסוכר בכינוי כלשהו המציין או הרומז כי המוצר הוא טבעי. המערערים הוסיפו כי פרשנות לפיה אסור לכנות את הסוכר הארוז הנמכר כמוצר בפני עצמו "טבעי", ואילו את אותו סוכר ממש, כשהוא משמש כרכיב במוצר מזון אחר מותר לכנות "רכיב טבעי", היא פרשנות בלתי סבירה.

המערערים מוסיפים כי בית המשפט המחוזי שגה בקבעו כי הנטל להוכיח שסוכר אינו רכיב טבעי כהגדרתו בתקן הסימון מוטל עליהם. נטען כי נטל זה מוטל על המשיבה, וכי היא לא הרימה אותו משלא הגישה חוות דעת מומחה כדין. כן נטען כי לא היה מקום לדחות את טענת המערערים בדבר הטעיית הצרכנים על-ידי המשיבה.

11. המשיבה סומכת ידיה על פסק דינו של בית המשפט המחוזי ומדגישה כי התקנים הרלוונטיים לסימון קטשופ הם תקן הקטשופ ותקן הסימון בלבד, וכי בהתאם לתקנים אלה – ניתן לסמן סוכר כרכיב טבעי. עוד נטען כי לתקן הסוכר אין תחולה בענייננו, שכן הוא חל אך על סוכר כמוצר בפני עצמו, ולא על מוצרים רבים אחרים בהם הסוכר מהווה רכיב אחד מני רבים.

12. לאחר העיון בתקנים הרלוונטיים ושמיעת טענות הצדדים בנדון, הגעתי לכלל מסקנה כי דין הערעור להתקבל.

13. מסקנתי זו מבוססת בראש ובראשונה על סעיף 8.1.2 לתקן הסימון (שהוא התקן החל על סימון קטשופ כפי שיפורט להלן) הקובע כי:

“אם אחד הרכיבים הוא מזון שתקן ישראלי חל עליו, מציינים את שמו של המזון ברשימת הרכיבים כנדרש בתקן החל עליו, ואין מפרטים את רכיביו...” (ההדגשה הוספה, י.ג.).

אחד הרכיבים בקטשופ הוא סוכר. סוכר הוא מזון שתקן ישראלי חל עליו. משכך, בהתאם לסעיף זה, יש לציין את שם הסוכר כנדרש בתקן הסוכר. דרישות תקן הסוכר בעניין ציון שם הסוכר מופיעות בסעיף 2.4.1 שכותרתו היא “שם המוצר”:

“שם המוצר יתאים לכינויו כמפורט בסעיף 1.4 לתקן זה. במוצר ממין ... (אבקת סוכר) תוסף המילה ‘אבקת’ כמילה ראשונה בסימון שם המוצר. במוצר ממין ... (סוכר גבישי) מותר להוסיף את המילה ‘גבישי’ לאחר המילה ‘סוכר’. אין לסמן את המוצר, בעברית או בלועזית, בכינוי המורה על סוג מעולה כגון ‘אקסטרה’ או ‘מעולה’. אין לסמן את המוצר בכינוי כלשהו המציין או הרומז שהמוצר הוא ‘טבעי’” (ההדגשה הוספה, י.ג.).

הנה כי כן, סעיף זה כולל את ההוראה האוסרת לסמן את המוצר בכינוי המציין או רומז כי המוצר הוא טבעי. לפיכך ציון שמו של הסוכר ברשימת הרכיבים של הקטשופ שולל את האפשרות לסמן את הסוכר כרכיב טבעי, וזאת “כנדרש בתקן החל עליו”, כאמור בסעיף 8.1 לתקן הסימון.

14. אני סבורה כי ישנה דרך נוספת, ארוכה יותר, המובילה לתוצאה זהה, והיא מבוססת על הילוך זהיר, עקב בצד אגודל, אחר הוראות התקנים הרלוונטיים, כמפורט להלן.

15. נקודת המוצא לבירור השאלה אילו הוראות מתוך התקנים הרלוונטיים חלות על סימון הקטשופ, מצויה בסעיף 107 לתקן הקטשופ, שכותרתו היא “סימון”. הוראה זו

קובעת כי דרישות הסימון שבתקן הסימון חלות על הקטשופ, והיא מוליכה אותנו באופן ישיר אל תקן הסימון ואל הוראותיו.

16. מהן ההוראות הרלוונטיות בתקן הסימון אשר חלות על ענייננו?

במבט ראשון, נראה כי הוראות תקן הסימון הרלוונטיות לענייננו הן אלו העוסקות בסימון מוצרי מזון ורכיביהם כ"טבעיים", ומצויות בנספח ג' לתקן הסימון. הוראות אלה מבחינות בין סימון "מוצר מזון כולו" כטבעי, לבין סימון "רכיב מזון" כטבעי. מבלי להיכנס לעובי הקורה של ההבחנה ושל ההגדרות האמורות (ראו את הסעיפים הרלוונטיים לעיל), אציין רק כי בהחלט ייתכן, כפי שקבע בית המשפט המחוזי, שעל-פי ההגדרות המצויות בנספח ג' לתקן הסימון – אמנם לא ניתן לסמן סוכר כמזון טבעי כאשר הוא נמכר כשלעצמו, אך ניתן יהיה לסמנו כ"רכיב טבעי" כשהוא אחד מרכיביו של מוצר מזון אחר.

17. ואולם, בכך לא בא מסענו אל סיומו, שכן סעיף 1 לתקן הסימון (שהוא התקן החל בענייננו כאמור) קובע כלהלן: "... אם יש סתירה בין דרישות תקן זה לבין דרישות הסימון שבתקן מיוחד החל על מזון מסוים ... מחייבות הדרישות שבתקן המיוחד ...". מכאן, כי תקן הסימון עצמו "מייבא" הוראות מתקנים אחרים המיוחדים למזון הנדון, וקובע כי במקרים של סתירה בין הוראותיו לבין הוראות התקנים המיוחדים – יגברו האחרונות. מכאן אנו למדים כי עלינו לברר האם קיים תקן מיוחד החל על "מזון מסוים" בענייננו, אשר סותר את הוראותיו של נספח ג' לתקן הסימון.

18. המשיבה טוענת טענה השובה את הלב, ולפיה התקן המיוחד החל בענייננו הוא תקן הקטשופ, ותקן זה בלבד, שכן "המזון המסוים" שבשאלת סימונו אנו דנים הוא הקטשופ. אלא שעיון בהגדרת המונח "מזון" שבסעיף 2.7 לתקן הסימון מוביל למסקנה אחרת:

"מזון – דבר המיועד לצריכת אדם באכילה, בשתייה או בלעיסה, לרבות חומרי מוצא ותוספות, למעט חומרים המשמעים ברפואה בלבד" (ההדגשות הוספו, י.ו.).

מהם "חומרי מוצא ותוספות" הנכללים בהגדרה "מזון"? התשובה לכך מצויה בהגדרת המונח "רכיבים" בסעיף 2.11 לתקן הסימון:

"רכיבים – חומרי מוצא ותוספות, המשמשים בייצור מזון"
(ההדגשות הוספו, י.ו.)

19. שילובן של הגדרות אלה מוליך למסקנה כי המונח "מזון" כולל בתוכו אף רכיבים המשמשים לייצור מזון. כלומר, "תקן מיוחד החל על מזון מסוים", כאמור בסעיף 1 לתקן הסימון, הוא גם תקן החל על רכיבי אותו מזון, ולא רק על המוצר הכולל כשלעצמו. ומכאן, כי מלבד התקן המיוחד החל על קטשופ כמוצר בפני עצמו, עלינו להתייחס אף לתקנים מיוחדים החלים על רכיביו של הקטשופ (ובכללם – סוכר), וככל שתתגלה סתירה בין דרישות הסימון שבהם לבין דרישות הסימון שבתקן הסימון – יחייבו דרישות התקן המיוחד. אעיר כי במסקנה זו יש היגיון רב, שכן קשה להלום מצב בו מוצר מסוים הנצרך כמוצר בפני עצמו יידרש לעמוד בדרישות התקן המיוחד החל עליו, בעוד שאותו מוצר הנצרך כרכיב במוצר מזון אחר, יהא פטור מדרישות אלו.

20. אם כן, השאלה הבאה בה עלינו לדון היא האם קיים תקן מיוחד החל על הסוכר כרכיב אחד מבין מרכיבי הקטשופ? במילים אחרות – השאלה היא האם תקן הסוכר חל על סוכר כרכיב במוצר אחר, או רק על סוכר אשר נמכר כמוצר בפני עצמו? כפי שצוין לעיל, בית המשפט המחוזי סבר כי הוראות הסימון בתקן הסוכר חלות רק על סוכר כמוצר הנמכר בפני עצמו, ולא על סוכר כרכיב במוצר אחר. עמדתי שונה.

21. סעיף 1 לתקן הסוכר שכותרתו היא "חלות התקן" קובע כי "תקן זה חל על סוכר המופק מסלק סוכר או מקנה סוכר והמיועד למאכל ולשימוש בתעשיית המזון (להלן: 'המוצר') (ההדגשה הוספה, י.ו.). עינינו הרואות כי הגדרה זו אינה מגבילה את תחולת התקן רק לסוכר הנמכר כמוצר עצמאי, אלא מתייחסת לסוכר באשר הוא. התקן חל על הסוכר משלב ייצורו, דרך שיווקו, שילובו במוצרי מאכל אחרים, ועד לצריכתו ממש. הוראות התקן מלוות את הסוכר לאורך כל שלבי "חיו", ובשום שלב הן אינן מתנתקות ממנו. משכך, הוראות התקן מוסיפות וחלות הן על סוכר בשלב ייצורו, והן כאשר הוא משמש כרכיב במוצרי מזון אחרים. כפי שצוין לעיל, יש קושי בקביעה לפיה הוראות התקן בדבר איכות ובקרת הסוכר, לדוגמה, יחדלו מלחול על סוכר אך בשל היותו מעורב עם מוצרים מזון אחרים.

22. בהתאם לאמור, לא מצאתי כל בסיס לקביעת בית המשפט המחוזי לפיה הוראות הסימון בתקן הסוכר חלות אך על סוכר הנמכר כמוצר בפני עצמו, ולא על סוכר כרכיב כמוצר אחר. בית המשפט המחוזי נימק קביעתו זו בכך שהסעיפים העוסקים בסימון התאריך והתכולה של סוכר מתייחסים אך ורק לסוכר הנמכר כמוצר בפני עצמו. מכאן, הסיק בית המשפט המחוזי, כי אף ההוראה לפיה אין לסמן את הסוכר כ"טבעי" הקבועה בסעיף 2.4.1 לתקן הסוכר מתייחסת אך ורק לסוכר הנמכר כמוצר, ולא לסוכר כרכיב כמוצר אחר.

ואולם, אני סבורה כי אין הנדון דומה לראיה, וכי ייתכן בהחלט שחלק מהוראות הסימון בתקן הסוכר מתייחסות לסוכר הנמכר באריזה נפרדת, באשר הן רלוונטיות לאריזת המוצר המוצר עצמאי בלבד. כך, לגבי תאריך הייצור וכך לגבי דרישת אריזת המוצר. עם זאת, אין בכך כדי לשלול תחולתן של הוראות אחרות גם על סוכר כשהוא רכיב כמוצר מזון אחר כשהן רלוונטיות למצב שכזה, כגון הוראות בעניין בקרה ואיכות של הסוכר, מרכיביו, מאפייניו וסימון שמו. הכל לפי העניין.

23. לאור כל האמור לעיל, המסקנה היא כי תקן הסוכר חל גם על סוכר כשהוא רכיב בקטשופ. לפיכך, אף סעיף 2.4.1 שעניינו "שם המוצר" חל על סוכר בהיותו רכיב כמוצר מזון אחר, ועל-כן בענייננו, אין לסמנו כרכיב טבעי.

24. ואולם, נראה כי קיימת סתירה בין הוראות הסימון הקבועות בתקן הסוכר, שעל-פיהן אין לסמן סוכר כ"רכיב טבעי" כמוצר אחר, לבין הוראות נספח ג' לתקן הסימון, שעל-פיהן סימון כאמור הוא ככל הנראה אפשרי (ומכל מקום לא הוכח שהוא אסור).

במצב דברים זה, כאמור לעיל, בהתאם לסעיף 1 לתקן הסימון (החל על קטשופ מכוח הוראת סעיף 107 לתקן הקטשופ), הוראות הסימון שבתקן המיוחד – תקן הסוכר – הן אלה שגוברות על הוראות תקן הסימון. משכך, המסקנה היא כי חל איסור לסמן סוכר כרכיב טבעי כמוצר מזון אחר, וכתוצאה מכך חל איסור לסמן את הקטשופ כמכיל רכיבים טבעיים בלבד.

25. סיכום מהלך הדברים הוא כלהלן:

א. דרישות תקן הסימון חלות על סימון הקטשופ (סעיף 107 לתקן הקטשופ).

ב. אם יש סתירה בין הוראות תקן הסימון לבין הוראות תקן מיוחד החל על "מזון מסוים" – דרישות התקן המיוחד הן המחייבות (סעיף 1 לתקן הסימון).

ג. הסוכר, שהוא אחד מרכיבי הקטשופ, נחשב ל"מזון מסוים" (סעיפים 2.7 ו-2.11 לתקן הסימון).

ד. תקן הסוכר חל על סוכר גם בהיותו רכיב במזון אחר, ולא רק כאשר הוא מוצר הנמכר בפני עצמו (סעיף 1.1 לתקן הסוכר).

ה. בתוך כך, גם דרישות הסימון של תקן הסוכר חלות על סוכר בהיותו רכיב במזון אחר (בהתאם להגדרת המונח "מוצר" בסעיף 1.1 לתקן הסוכר).

ו. בסתירה בין דרישות הסימון של תקן הסוכר לבין דרישות הסימון בתקן הסימון – גוברות הוראות תקן הסוכר שהוא התקן המיוחד (סעיף 1 לתקן הסימון).

ז. דרישות הסימון בתקן הסוכר אוסרות על סימון סוכר כטבעי – והן חלות, כאמור, גם על סוכר כרכיב במוצר אחר (סעיף 2.4.1 לתקן הסוכר). הוראות אלה גוברות על הוראות תקן הסימון, לפיהן נדמה כי אין מניעה לסמן סוכר כרכיב טבעי.

ח. משכך – אין לסמן את הקטשופ, שסוכר הוא אחד מרכיביו, כמוצר העשוי מרכיבים טבעיים בלבד.

26. בשולי הדברים אעיר כי המשיבה צירפה לתשובתה לבקשת אישור התובענה הייצוגית את טיוטת תקן ישראלי 7212 "סוכרים" (2015), שהיא, ככל הנראה, טיוטה לתקן שנועד להחליף את תקן הסוכר הקיים. תקן זה קובע מפורשות בסעיף 1 כי הוא "חל על הסוכרים שלהלן המיועדים לצריכת אדם בלי שיעברו עיבוד נוסף ... התקן כולל סוכרים הנמכרים ישירות לצרכן הקצה [מכירה קמעונית] וסוכרים המשמשים כמרכיבים במוצרי מזון [ייצור תעשייתי] ...". כמו כן, וזהו השינוי הרלוונטי לענייננו, בסעיף 5 לטיוטה, שכותרתו היא "סימון מזון", נקבע כי סוכר יסומן לפי דרישות תקן הסימון, ואין כל הוראה בדבר האיסור לסמן סוכר כ"טבעי". כלומר, ככל שהטיוטה האמורה תתקבל ותהפוך לתקן המחייב, הוראות תקן הסימון בדבר סימון סוכר כמוצר מזון טבעי וכרכיב טבעי – הן אלו שיחולו. ואולם, חרף טענות הצדדים בנדון, ובהיעדר דברי הסבר לטיוטת התקן (שכאמור היא אינה מחייבת בשלב זה), או ראיות אחרות המתחקות אחר כוונת הרגולטור, לא מצאתי לייחס להוראות שבטיוטה משקל פרשני-ממשי בענייננו. אציין רק

כי שימוש בטיוטה ככלי פרשני יכול במקרה הנדון לפעול לשני הכיוונים האפשריים ולכן מצאתי כי קיומה אינו מעלה או מוריד בענייננו.

מכל מקום, לאור המסקנה אליה הגעתי לעיל, נראה כי ככל שתתקבל הטיוטה העדכנית היא תוביל לשינוי המצב המשפטי הקיים כיום כפי שקבעתי לעיל.

27. אחר הדברים האלה ולמקרא חוות דעתו של חברי השופט הנדל אליה הצטרף חברי השופט קרא, אבקש להעיר אך הערה לעניין הפרשנות התכליתית שהציע חברי.

חברי השופט הנדל לומד כי תכליות התקנים הן הספקת מידע ושמירה על בריאות הציבור, וכי משכך מוטב לנקוט משנה זהירות ולהעדיף את הפרשנות שלפיה יש לאסור על סימון הקטשופ כמכיל רכיבים טבעיים בלבד. אלא שאופן הספקת המידע לציבור והאמצעים לפעול לשם שמירה על בריאותו הם אלו שמצויים בלב המחלוקת בין הצדדים בענייננו. כך, לשיטת המשיבה הסימון "מרכיבים טבעיים בלבד" על גבי הקטשופ מספק מידע מהימן לציבור ואינו פוגע בבריאותו, וזאת בין היתר, לנוכח הוראות תקן הסימון אשר מבחינות בין סימון מוצר מזון כטבעי כשהוא לעצמו, לבין סימון של רכיבי מזון כטבעיים. אכן, כפי שציין חברי, אף אני מוצאת קושי לאבחנה זו אשר לא ניתן לה הסבר בתקנים הרלוונטיים, אך משעה שכך נקבע באופן מפורש בתקן הסימון, הרי שאבחנה זו קיימת (אף כי היא אינה חלה על סימונו של סוכר כמוצר, כמוסבר לעיל), ואולי אף מלמדת כי יש לה היגיון, גם אם הוא נסתר מעינינו. עוד אוסיף בעניין זה כי אף בטיוטת תקן הסוכר החדש דווקא הושמט האיסור לסמן סוכר כ"טבעי". אמנם, כפי שצוין לעיל, לטיוטה האמורה אין כל מעמד מחייב, ואולם תיקון מוצע זה עומד, לכאורה, בניגוד לתכלית התקנים עליה הצביע חברי.

במצב דברים זה, כאמור, ובהיעדר עיגון לתכליתם הסובייקטיבית של התקנים, לא מצאתי נקודת אחיזה נורמטיבית לקביעה לפיה מבחינה תכליתית יש להעדיף את הפרשנות שלפיה יש לאסור על סימון הקטשופ כמכיל רכיבים טבעיים בלבד, ובנקודה זו אני חולקת על חברי.

28. סוף דבר: לו תשמע דעתי כי אז נקבל את הערעור ונקבע כי קיים סיכוי סביר שהשאלה בדבר הפרת חובה חקוקה תוכרע לטובת חברי הקבוצה, ויקבע כי אין לסמן את הקטשופ, שסוכר הוא אחד מרכיביו, כמוצר העשוי מרכיבים טבעיים בלבד.

עוד אציע לחבריי כי הדיון יוחזר לבית המשפט המחוזי, אשר יבחן האם יתר התנאים הנדרשים לאישור התובענה הייצוגית מתקיימים. בתוך כך, יבחן בית המשפט המחוזי מחדש האם יש באמור לעיל כדי לשנות את מסקנתו בדבר סיכוייה של טענת ההטעיה להתקבל.

ההוצאות שנפסקו לטובת המשיבה בבית המשפט המחוזי בטלות. המשיבה תישא בהוצאות המערערים בסך של 30,000 ₪ בגין שני ההליכים.

ש ו פ ט ת

השופט נ' הנדל:

1. סוכר בקטשופ – טבעי או לא טבעי? זו השאלה הניצבת במרכז ערעור זה.

על בקבוק הקטשופ האדום שמייצרת חברת אסם מתנוססת תווית ירוקה בת שלוש מילים: "רכיבים טבעיים בלבד". בתווית זו עוסק ההליך שלפנינו. עיקרו בשאלה האם יש להורות על אישור תובענה ייצוגית נגד אסם, היא המשיבה, שעילתה סימון המוצר קטשופ בתווית זו, היות שהוא מכיל סוכר. במילים אחרות, המחלוקת נסובה על החוקיות של סימון הסוכר כרכיב טבעי.

בית המשפט המחוזי (ת"צ 46766-12-15, כב' השופט י' קינר), בפסק דינו המפורט והמנומק, דחה את בקשת המערערים לאישור התובענה הייצוגית. הוא קבע כי הם לא הוכיחו אפשרות סבירה שהשאלה האם המשיבה הפרה חובה חקוקה, בכך שסימנה את הקטשופ כמכיל "רכיבים טבעיים בלבד", תוכרע לטובתם.

אם כן, השאלה שבה אנו נדרשים להכריע בהליך זה היא האם סימון הקטשופ בתווית "רכיבים טבעיים בלבד" מהווה הפרת חובה חקוקה. החיקוקים הרלוונטיים לעניין זה הם התקנים של מכון התקנים, הפועל מכוח חוק התקנים, תשי"ג-1953 (להלן: חוק התקנים), החלים על המוצר קטשופ.

חברתי השופטת י' וילנר הגיעה למסקנה כי יש לקבל את הערעור ולקבוע שיש סיכוי סביר שהעילה של הפרת חובה חקוקה תוכרע לטובת חברי הקבוצה, כך שהדיון בתיק יוחזר לבית המשפט המחוזי, שיבחן האם יתר התנאים הנדרשים לאישור התובענה הייצוגית מתקיימים, וכן יבחן מחדש את האפשרות שעילת ההטעיה תוכרע לטובתם.

קביעת חברתי כי אין לסמן את הסוכר כרכיב טבעי התבססה על שני מסלולים שונים – שניהם של בחינה מדוקדקת של לשון התקנים החלים על המוצר קטשופ. לאחר התלבטות, מצאתי לנכון להצטרף לתוצאה שאליה הגיעה חברתי, אולם מטעמים שונים. בקצירת האומר, ביחס לפרשנות הלשונית של התקנים, אני נוטה להסכים למסלול הראשון שבו מהלכת חברתי, אך מסתייג מהמסלול השני. מעבר לכך, אני סבור כי לשון התקנים סובלת הן את הפרשנות שלה טוענים המערערים ושאימצה חברתי, שלפיה ישנו איסור על סימון סוכר כרכיב טבעי; והן את הפרשנות שלה טוענת המשיבה ושאימץ בית משפט קמא, שלפיה אין מניעה לסמן סוכר כרכיב טבעי. אולם, התוצאה שלפיה יש סיכוי סביר שסימון הקטשופ – המכיל סוכר – בתווית "רכיבים טבעיים בלבד" מהווה הפרת חובה חקוקה הולמת יותר את תכלית התקנים. להלן אציג טעמים אלו בהרחבה.

2. המלאכה המשפטית שלפנינו דורשת בחינה קפדנית ומפורטת של התקנים החלים על המוצר קטשופ.

נתחיל את דרכנו מבחינת ת"י 524 "קטשופ" (להלן: תקן הקטשופ), שאין חולק כי חל על המוצר הנידון. סעיף 104 לתקן הקטשופ, שכותרתו "תוספות", עוסק בחומרים שמותר להוסיף לקטשופ, ותת-הסעיף 104.2 קובע כי מותר להוסיף לקטשופ סוכר, המתאים לדרישות ת"י 356 "סוכר" (להלן: תקן הסוכר). סעיף 107 לתקן הקטשופ בגרסתו המתוקנת, שכותרתו "סימון", קובע כי לעניין סימון הקטשופ, יחולו הוראות ת"י 1145 "סימון מזון ארוז מראש" (להלן: תקן הסימון הכללי).

כך, בתקן הקטשופ עצמו אין תשובה לשאלה האם ניתן לסמנו כמכיל רכיבים טבעיים בלבד. בשלב זה, מקובלת עליי טענת המשיבה, שאומצה על-ידי בית משפט קמא, כי מאחר שעסקינן באופן סימון הקטשופ ולא בהרכבו, התקן הרלוונטי שאליו תקן הקטשופ מפנה הוא תקן הסימון הכללי.

על כן, נפנה להוראות תקן הסימון הכללי. סעיף ג-2.2 לתקן קובע כי ניתן לסמן מוצר בכינוי "מרכיבים טבעיים", ככל שהוא מכיל רק רכיבים טבעיים, דהיינו, שהוא מיוצר מערבוב של שני רכיבים טבעיים או יותר. סעיף ג-2.1 מגדיר מהו "רכיב טבעי" – רכיב שהופק ממזון שאינו תערובת של מזונות, שאין בו תוספת רכיבים ושעבר רק תהליכי הפקה מרשימה סגורה המפורטת בסעיף ג-1, ולעתים גם תהליך של מיצוי, שחזור או זיכוך, ובלבד שבתהליך ההפקה לא עבר שינוי כימי כלשהו. המערערים לא הוכיחו כי

הסוכר אינו נחשב רכיב טבעי לפי ההגדרה האמורה; כך שלפי סעיפים אלו בתקן הסימון הכללי אין מניעה לסמן את הקטשופ כמכיל רכיבים טבעיים בלבד.

אולם, דרכנו בבחינה המדוקדקת של תקן הסימון הכללי לא נסתיימה כאן. סעיף נוסף הרלוונטי לענייננו הוא סעיף 8.1.2, הקובע כי "אם אחד הרכיבים הוא מזון שתקן ישראלי חל עליו, מציינים את שמו של המזון ברשימת הרכיבים כנדרש בתקן החל עליו". אם כך, תקן הסימון הכללי מפנה לתקן הסוכר, לעניין האופן שבו יש לסמן רכיב זה ברשימת הרכיבים.

נפנה אפוא לסעיף 2.4.1 לתקן הסוכר, שכותרתו "שם המוצר". אחת הדרישות המצויות בסעיף היא: "אין לסמן את המוצר בכינוי כלשהו המציין או הרומז שהמוצר הוא 'טבעי'". המערערים טוענים כי שני הסעיפים האחרונים שנידונו מקימים איסור על סימון הקטשופ – כאשר הוא מכיל סוכר – בתווית "רכיבים טבעיים בלבד"; בעוד שהמשיבה גורסת כי סעיף 8.1.2 מתייחס רק לשם המוצר, כפי שהוא מופיע בתקן החל עליו, וקובע שבשם זה יש להשתמש כאשר אותו מוצר מהווה רכיב במוצר אחר. על-פי קו זה, כוונת הסעיף אינה להחיל את כל ההוראות של התקן החל על אותו מוצר כאשר הוא מהווה רכיב במוצר אחר.

בעניין זה, בית משפט קמא אימץ את פרשנות המשיבה, בעוד שחברתי קיבלה את פרשנות המערערים. זה היה המסלול הראשון שבו הילכה חברתי כדי להגיע לתוצאה האמורה. דעתי היא כי לשון התקנים סובלת את שתי הפרשנויות, אך אני נוטה להסכים עם חברתי ולהעדיף את פרשנות המערערים. אמנם להשקפתי, יש לקבל את עמדתה העקרונית של המשיבה, כי סעיף 8.1.2 לתקן הסימון הכללי לא ביקש להחיל את כל ההוראות של התקן החל על מוצר מסוים כאשר הוא מהווה רכיב במוצר אחר, אלא רק את ההוראות הנוגעות לשמו. אולם, האיסור על סימון הסוכר כ"טבעי" מופיע בסעיף המתייחס לשם המוצר, ומכך עולה כי הוא חל גם על הסוכר כאשר הוא מהווה רכיב במוצר אחר. על כן, נראה כי סעיף 8.1.2 לתקן הסימון הכללי – החל על סימון המוצר קטשופ בהתאם לסעיף 107 לתקן הקטשופ – אוסר על סימון הסוכר כרכיב טבעי בקטשופ.

3. נמשיך עתה בבחינת התקנים הרלוונטיים, על-פי המסלול השני שבו הילכה חברתי, המוביל גם הוא לדידה לתוצאה האמורה. מסלול זה מתחיל מסעיף 1 לתקן הסימון הכללי, הקובע כי "אם יש סתירה בין דרישות תקן זה לבין דרישות הסימון שבתקן מיוחד החל על מזון מסוים... מחייבות הדרישות שבתקן המיוחד". כך, הסעיף מפנה

אותנו לתקן הסוכר, שכאמור, אוסר בסעיף 2.4.1 על סימון הסוכר כ"טבעי"; כאשר לפי סעיף 1 לתקן הסימון הכללי, איסור זה גובר. מכאן המסקנה כי סימון הקטשופ המכיל סוכר בתווית "רכיבים טבעיים בלבד" מנוגד לדין.

להשקפתי, במסלול זה יש קושי: סעיף 1 מעניק בכורה לדרישות של תקן מיוחד החל על מזון מסוים, ומכאן שכדי לפנות לדרישות תקן הסוכר, יש לבחון האם הוא חל על סוכר כרכיב. חברתי עונה על שאלה זו בחיוב. היא מסיקה כי תקן הסוכר חל על סוכר באשר הוא – הן כרכיב והן כמוצר – מהסעיף הראשון בו, שכותרתו "חלות התקן": "תקן זה חל על סוכר המופק מסלק סוכר או מקנה סוכר המיועד למאכל ולשימוש בתעשיית המזון" (ההדגשה הוספה). פרשנות זו אכן אפשרית מבחינה לשונית. עם זאת, בעניין חלות תקן הסוכר אני נוטה להסכים עם פרשנות המשיבה, שאומצה על-ידי בית משפט קמא, שלפיה תקן הסוכר כולו חל רק על סוכר כמוצר בפני עצמו, שיכול להופיע בתצורות שונות (כגון סוכר בשקית, קוביות סוכר או אבקת סוכר), אך לא על סוכר כרכיב כמוצר אחר. בהתאם לקו זה, הביטוי "ולשימוש בתעשיית המזון" מתייחס לסוכר כמוצר בפני עצמו הנמכר ליצרני מזון, כמו המשיבה. דעתי היא כי לשון התקן כולו מתיישבת יותר עם פרשנות זו. ניתן ללמוד זאת ממספר סעיפים. כך למשל, מקריאת סעיף 2.4.3 לתקן הסוכר, הקובע כיצד יסומן תאריך הייצור על הסוכר, עולה כי הביטוי "המיועד לשימוש בתעשיית המזון" מתייחס לסוכר כמוצר הנמכר ליצרני מזון באריזה, שכן הוא קובע כיצד יש לסמן את תאריך האריזה או את שנת היבול על הסוכר. ברי כי אין צורך לציין פרטים אלו ביחס לסוכר כאשר הוא מהווה רכיב כמוצר אחר. כך גם סעיף 2.4.4 לתקן הסוכר מתייחס לסימון תכולת מוצר הסוכר על-גבי אריזתו – כאשר ברי כי מדובר באריזת המוצר כמוצר בפני עצמו. ניתן לומר אפוא, שאם התקן כולו מתייחס לסוכר כמוצר, כך גם סעיף הסימון, ועל כן למעשה אין הוראות בתקן הסוכר הסותרות את תקן הסימון הכללי וגוברות עליו, כך שאין מניעה לכנות את הסוכר "רכיב טבעי".

4. סיכום ביניים: עד כה בחנתי את לשון התקנים הרלוונטיים למוצר קטשופ. בחינה זו העלתה כי פרשנות לשונית של התקנים אינה מובילה לתשובה חד משמעית בשאלה האם המשיבה פועלת כדין כאשר היא מסמנת את הקטשופ שהיא מייצרת בתווית "רכיבים טבעיים בלבד". על כך מעידים גם המסלולים המפותלים שבהם הלכנו, והמחלוקות בין הצדדים ובין הערכאות השונות. במילים אחרות, על-אף שאני נוטה לפרשנות הלשונית שאימצה חברתי, שלפיה המשיבה מפרה חובה חקוקה, אני סבור כי לשון התקנים סובלת את טענות שני הצדדים ביחס למרבית הסעיפים המוצגים. על כן, תחלטי להצטרף לתוצאה שאליה הגיעה חברתי מבוססת גם על פרשנות תכליתית ועל שיקולים של מדיניות משפטית רצויה, כפי שיפורט להלן.

לעניין התכלית הסובייקטיבית של המחוקק בענייננו, הוא מתקין התקנים. לא מצאנו בחומר שהוגש בהליך זה ראיות המלמדות על תכלית זו, ומספקות תשובה ברורה לשאלה מה עמדת מתקין התקנים ביחס לסימון הסוכר כרכיב טבעי. בהיעדר ראיות כאלו, שהיו מסייעות בפרשנות התקנים, ננסה ללמוד על תכליתם מלשונם.

לשם כך, ראשית נחזור לסעיף 2.4.1 לתקן הסוכר: "אין לסמן את המוצר בכינוי כלשהו המציין או הרומז שהמוצר הוא 'טבעי'". עניינו רואות כי האיסור לסמן את הסוכר כ"טבעי" הוא גורף, ומנוסח באופן מפורש ורחב.

בהקשר זה, מקובלת עליי טענת המערערים כי אין הצדקה להחיל את האיסור על סימון סוכר כ"טבעי" רק על סוכר כמוצר בפני עצמו ולא על סוכר כרכיב במוצר אחר. במילים אחרות, התכלית של האיסור על סימון סוכר כ"טבעי" זהה בין אם מדובר בסוכר כמוצר ובין אם מדובר בסוכר כרכיב, כך שלעניין איסור זה אין להבחין בין השניים.

לא נעלמה מעיניי טענת המשיבה, כי מתקין התקנים ביקש להבחין בין השניים, ולאסור רק על סימון הסוכר כמוצר כ"טבעי". אכן, תקן הסימון הכללי קובע תנאים שונים לסימון מוצר כ"טבעי" ולסימון מוצר בתווית "רכיבים טבעיים בלבד" (סעיפים ג-1, ג-2); כך שבאופן עקרוני, ייתכן כי מזון מסוים לא ייחשב "טבעי" כשלעצמו אך ייחשב כרכיב טבעי לצורך התווית שבה משתמשת המשיבה. לטענתה, כזה הוא הסוכר. בתצהיר של מהנדס המזון שהציגה המשיבה בהליך בבית משפט קמא, נכתב כי הסוכר עובר תהליכים של מיצוי וזיכוך, אך לא עובר שינוי כימי בתהליכים אלו; כך שלדידי המשיבה, בהתאם לסעיף ג-2.1 לתקן הסימון הכללי, הוא נחשב לרכיב טבעי אך לא למוצר טבעי. איני סבור כי יש בטענה זו כדי להטות את הכף לטובת המשיבה. לפי לשונו של סעיף ג-2.1 לתקן הסימון הכללי, רק "לעתיים" רכיב שעבר תהליך של מיצוי, שחזור או זיכוך ייחשב לרכיב טבעי. התקן אינו קובע מהם אותם מקרים שבהם רכיב שעבר תהליך של מיצוי, שחזור או זיכוך ייחשב לרכיב טבעי, והנטל להוכיח כי אין אנו מצויים בגדר מקרים אלו מוטל על המערערים, ולא הורם על-ידם, לנוכח הסתמכותם על תקן הסוכר. אולם, מלשון זהירה זו שבה נוקט התקן ניתן ללמוד כי תכליתו הסובייקטיבית הייתה לצמצם את גדר המקרים שבהם מזון ייחשב טבעי כרכיב אך לא ייחשב טבעי כמוצר. מעבר לכך, בהיעדר הסבר ליצירת השוני בין התנאים להגדרת רכיב כ"טבעי" ולהגדרת מוצר כ"טבעי", לא ברורה הצדקתו, ולכן ראוי לצמצמו.

סבורני כי הדבר מתיישב גם עם תכליתו הכללית של מערך התקינה. כאמור, בהליך זה עסקינן בפרשנות של תקנים ישראלים, שאותם התקין מכון התקנים הישראלי, תאגיד סטטוטורי הפועל מכוח חוק התקנים. סעיף 8 לחוק התקנים דן בתכליות של התקנת תקנים ישראלים רשמיים. במישור הכללי, מסעיף זה עולה כי שתיים מתכליות אלו הן הספקת מידע (סעיף 8(א)(4)) ושמירה על בריאות הציבור (סעיף 8(א)(1)). בשוק מוצרי המזון, ניכרת חשיבות רבה לאופן סימון המוצרים, ולהספקת מידע מדויק ומלא לצרכנים. כך בפרט כאשר עסקינן בסוכר. נדמה כי בשנים האחרונות ישנה תשומת לב מוגברת לרכיב זה, כאשר יצרני מזון נוהגים לציין באופן ברור ובולט האם המוצר אינו מכיל סוכר, האם המוצר דל בסוכר, או האם הופחתה כמות הסוכר במוצר בהליך ייצורו החדש. ניתן להניח שמקורה של מגמה זו, בין היתר, במודעות הולכת וגוברת לסיכונים הבריאותיים של הסוכר. לנוכח האמור, מנקודת מבטם של הצרכנים ובראי תכליות החוק המצוינות, מוטב לנקוט משנה זהירות בעניין זה ולהעדיף את הפרשנות שלפיה המשיבה אינה רשאית לסמן את הקטשופ המכיל סוכר בתווית "רכיבים טבעיים בלבד".

יודגש כי ככל שתוצאה זו סותרת את כוונתו הסובייקטיבית של מתקין התקנים – שכאמור, לא הוצגה לפנינו ראייה המלמדת עליה – הוא יכול לשנות את התקן בהתאם בכל עת, ולהתיר באופן מפורש סימון של מוצר הכולל סוכר בתווית "רכיבים טבעיים בלבד", או להשמיט את האיסור על סימון סוכר כ"טבעי". לעניין זה יודגש כי התקנת תקן היא הליך פשוט ומהיר מחקיקת חוק. בנסיבות העניין, היות שלשון התקנים אינה מובילה לתשובה חד משמעית בשאלה האם המשיבה רשאית לסמן את הקטשופ בתווית "רכיבים טבעיים בלבד", ראוי להעדיף את פרשנות המערערים, אלא אם זו תיסתר בהוראה מפורשת של תקן שתיקבע בהמשך. על כן, טוב יעשה מתקין התקנים אם יבהיר עמדתו בשאלת סימון הסוכר כרכיב טבעי. ברי כי אם בתיקון של אחד התקנים ייקבע באופן מפורש כי אין מניעה לסמן את הסוכר כרכיב טבעי, השאלה שמצויה במוקד הליך זה, המבוססת על פרשנות התקנים, תוכרע לטובת המשיבה.

כאן המקום להעיר כי אני מצטרף לדברי חברתי לעניין טיוטת תקן הסוכר החדש (טיוטת תקן ישראלי 7212 "סוכרים" (2015)) שהציגה המשיבה. מבלי להכריע בעניין, ניתן לסבור על-פני הדברים כי ככל שתתקבל הטיוטה ותקן הסוכר הקיים יוחלף, המשיבה לא תהיה מנועה מלסמן את הקטשופ בתווית "רכיבים טבעיים בלבד". זאת, משום שהטיוטה אינה כוללת איסור על סימון הסוכר כ"טבעי", אלא מפנה לתקן הסימון הכללי לעניין סימונו; והמערערים, כאמור, לא הראו כי תקן הסימון הכללי אוסר על סימון הקטשופ כמכיל רכיבים טבעיים בלבד. אולם, לטיוטת תקן הסוכר החדש אין מעמד משפטי מחייב ועל כן אין בה כדי לשנות את ההכרעה בהליך זה.

5. לנוכח פרשנות הלשון והתכלית, והדגש מושם לדעתי באחרונה, הנני מצטרף לתוצאה שאליה הגיעה חברתי השופטת י' וילנר.

ש ו פ ט

השופט ג' קרא:

לאחר שעיינתי בחוות דעתם של חבריי, מצאתי להצטרף לתוצאה אליה הגיעו. אשר למחלוקת שהתעוררה ביניהם, דעתי היא כדעת השופט נ' הנדל. איני סבור כי די בפרשנות הלשונית בה נקטה חברתי השופטת י' וילנר כדי להכריע בסוגיה העומדת לפנינו. לטעמי, נכונה הדרך בה הלך השופט הנדל משנדרש לתכלית העומדת בבסיס התקנים ולשיקולי מדיניות משפטית לביסוס החלטתו, ומקובלים עליי נימוקיו. התכליות הנקובות בחוק התקנים – לספק מידע ולשמור על בריאות הציבור, עליהן עמד השופט הנדל בחוות דעתו, וכפועל יוצא, בחינת הסוגיה שלפנינו תוך שימת הדגש על הצרכן המבקש לקבל מידע מלא ובהיר ככל הניתן בבואו לרכוש מוצר מזון כזה או אחר – מובילות לפרשנות התקנים באופן שאינו מאפשר את סימונו של הקטשופ על ידי המשיבה בתווית לפיה הקטשופ מכיל "רכיבים טבעיים בלבד" שעה שסוכר הוא אחד ממרכיביו. בראייתי, מצב בו קיים איסור גורף לסמן סוכר כ"טבעי" כאשר זה נמכר כמוצר, בעוד כאשר הסוכר משמש כרכיב במוצר אחר, הוא יסומן כמכיל רכיבים טבעיים בלבד, לא יכול לדור בכפיפה אחת עם מטרות החוק לספק מידע ולשמור על בריאות הציבור.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בסעיף 28 לפסק דינה של השופטת י' וילנר.

ניתן היום, ח' בטבת התש"ף (5.1.2020).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט